

ЖЕР РЕСУРСТАРЫН ҰТЫМДЫ ПАЙДАЛАРУДЫ КЕШЕНДІ ЗЕРТТЕУ

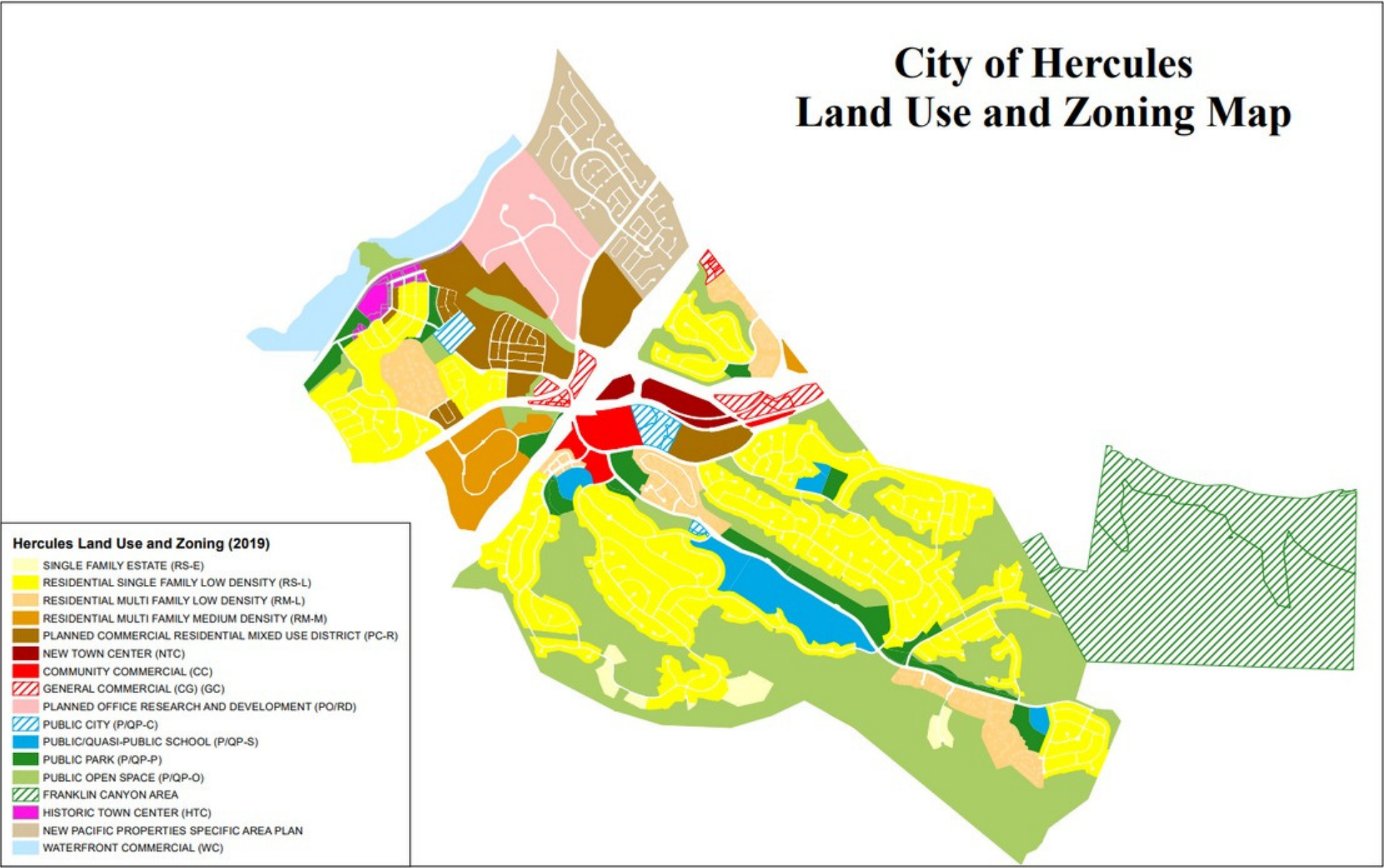
2-дәріс

Жерді пайдалануды жоспарлаудағы жерді
басқарудың рөлі

г.ғ.д., профессор Аскарова М. А.

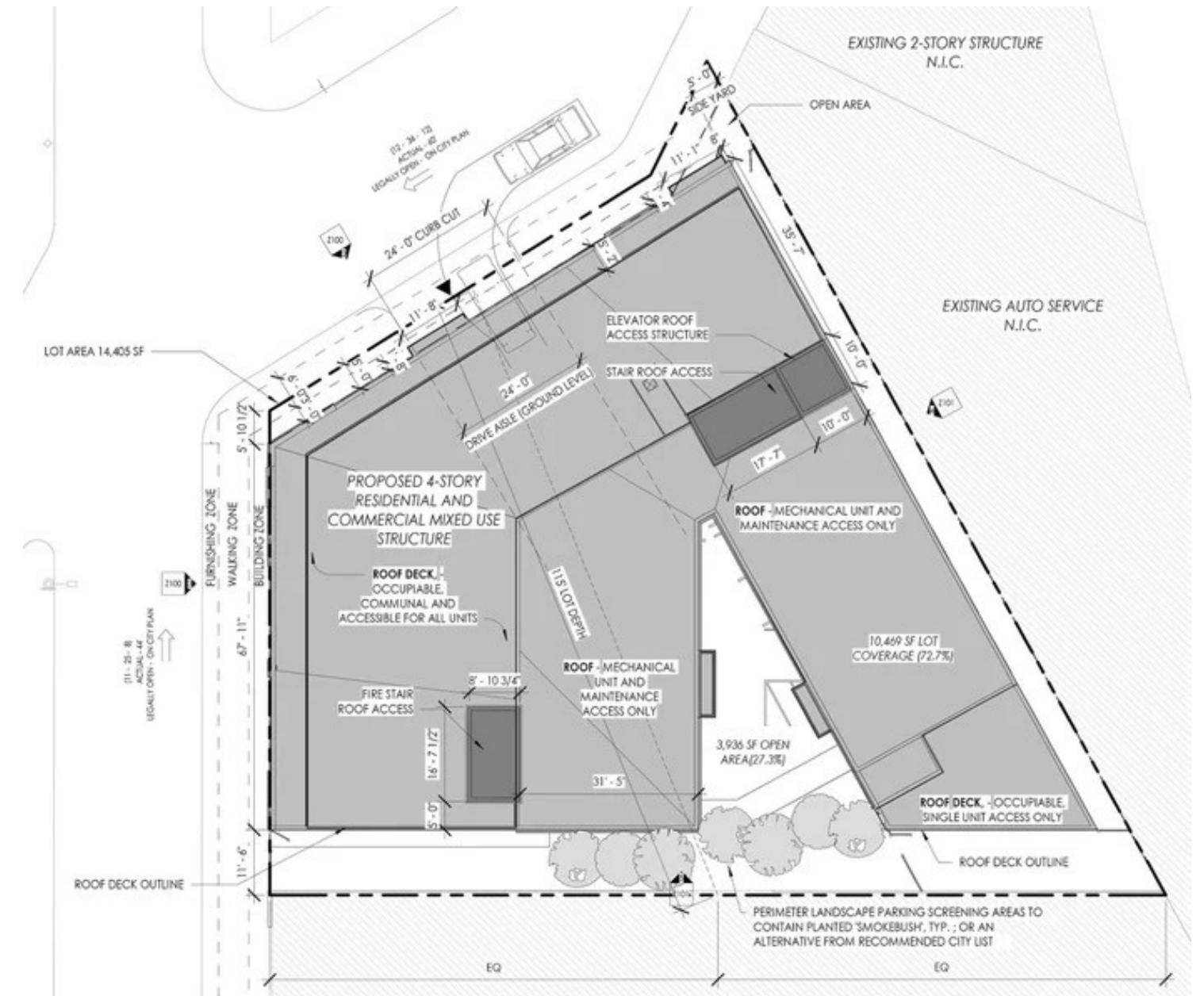
Мақсаты:

Жерді басқару ұғымын және оның жерді пайдалануды жоспарлаудағы орнын түсіндіру, жер кадастры мен геоақпараттық жүйелердің рөлін көрсету.

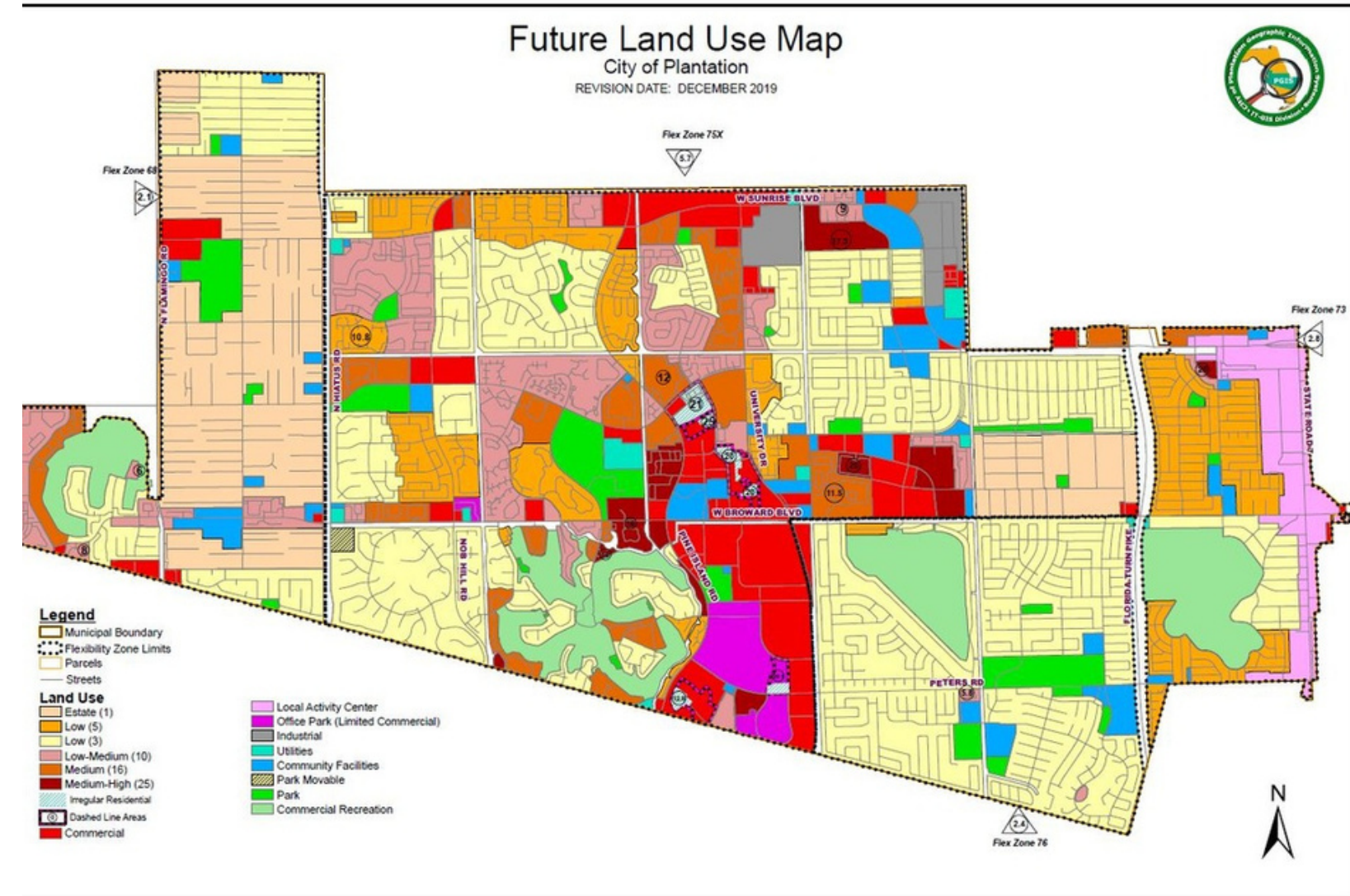
Жоспары:

1. Жерді басқару және жоспарлау байланысы
2. Жер кадастрының мазмұны мен міндеттері
3. Жерді шоғырландыру және қайта бөлу ұғымдары
4. Геоақпараттық жүйелер (ГАЖ) және олардың қолданылуы
5. Ауыл шаруашылығына арналған жерлерді ұтымды пайдалану қағидаттар

Аудандастырудың мәні

Аймақтарға бөлу-бұл олардың қолданылуын талдау, жоспарлау және реттеу үшін бірдей сипаттамалары бар аумақ учаскелерін біріктіруге бағытталған процесс.Бұл болжау және дамыту үшін қажет.Тиімді жер пайдалану бағдарламалары. Аудандастыру ауыл шаруашылығында қолданылады,қала құрылысы, экология және кадастр.

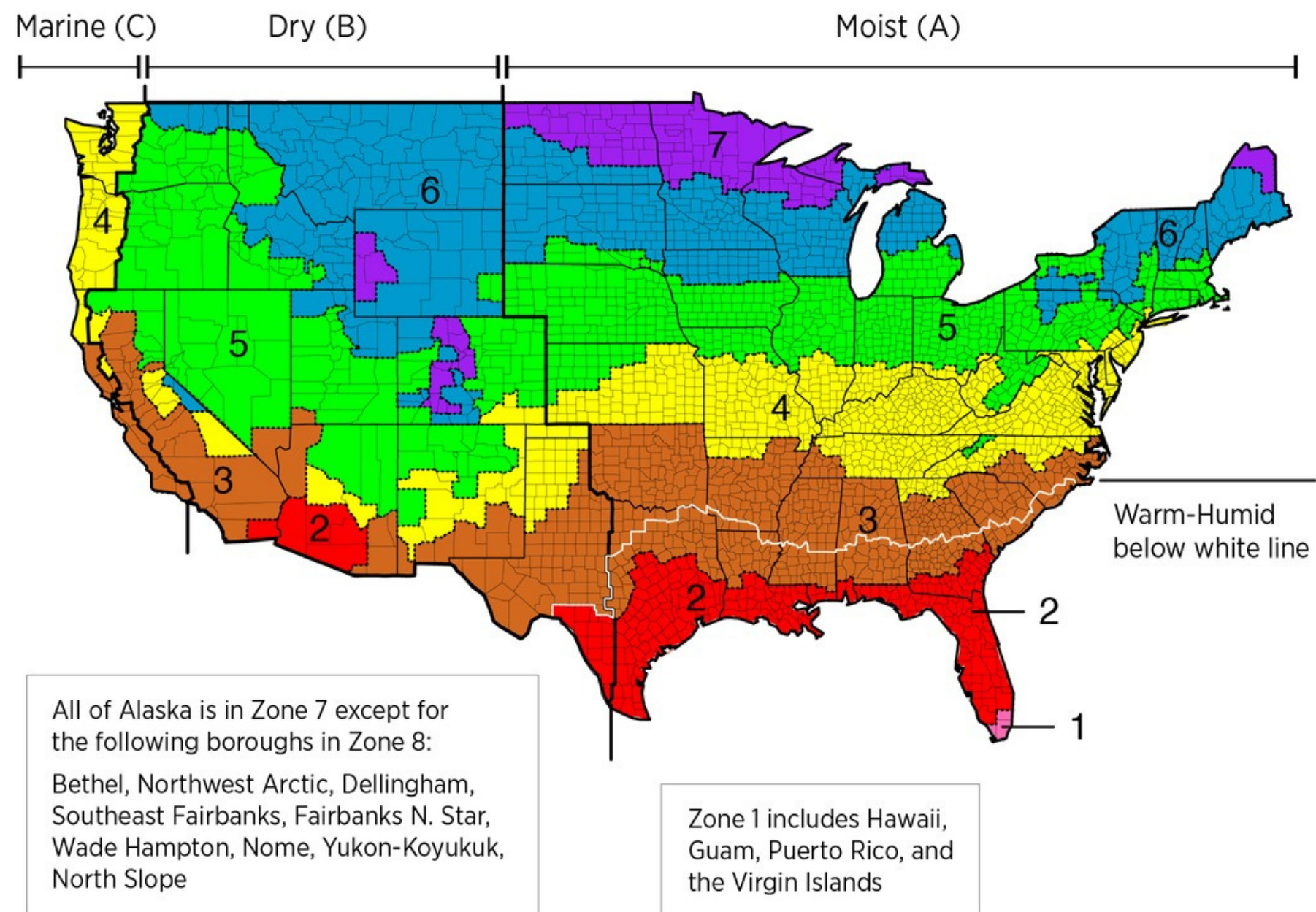
«Аймаққа бөлу» және Аудандастыру ұғымдарының айырмашылығы

📊 Аймақтарды бөлу – аумақтарды олардың функционалдық мақсаты мен құқықтық пайдалану режиміне қарай бөлу.

⚙️ Аудандастыру – жалпы табиғи немесе әлеуметтік-экономикалық белгілері бойынша аумақты бөлу.

➡ Осылайша, аймақтарға бөлу талдау үшін негіз болады, ал аудандастыру басқару құралы болып табылады.

Аудандастырудың негізгі тәсілдері

Экономикалық-географиялық – шаруашылық қызмет түрлері бойынша аумақтарды бөлу.

Қала құрылысы – әртүрлі функционалдық мақсаттағы аймақтарды бөлу.

Құқықтық - жерді пайдаланудың шекаралары мен режимдерін белгілеу.

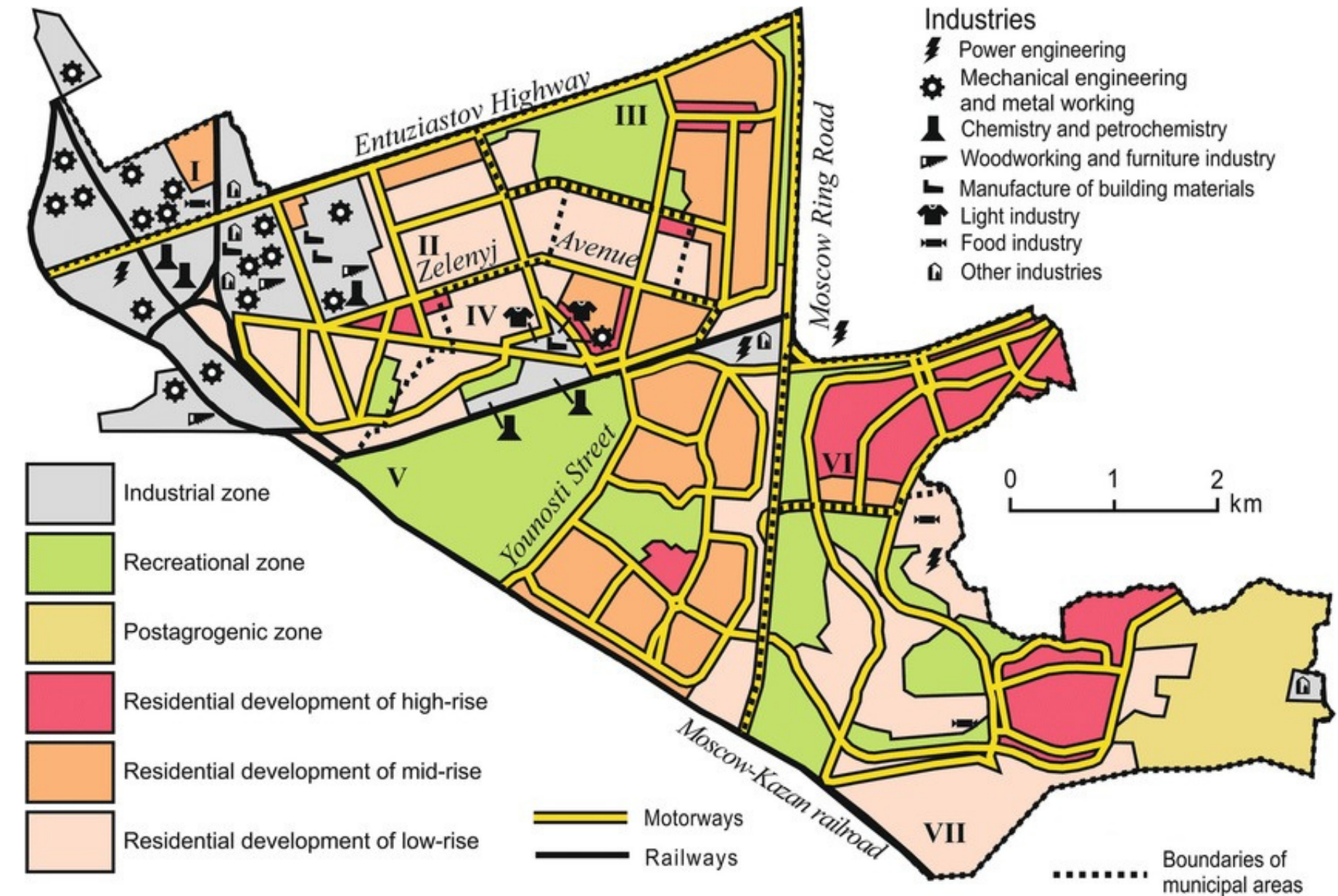
Бұл тәсілдер өзара байланысты және жерге орналастыруды жоспарлауда кешенді түрде қолданылады.

Аймақтарға бөлу классификациясы

◆ Жалпы аймақтарға бөлу-бөлу белгілер жиынтығы бойынша аумақтар (табиғи, экономикалық, әлеуметтік).

◆ Жеке аймақтарға бөлу-жеке (экологиялық, құқықтық, ауыл шаруашылығы).

Аймақтарға бөлу талдауды жеңілдетеді, пайдалануды бақылауға ықпал етеді жер және табиғи ресурстарды қорғау.

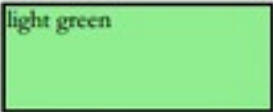
Экологиялық аймақтарға бөлу

🌿 Бұл аумақтар мен табиғи объектілердің шекараларын белгілеу жөніндегі іс шаралар жүйесі ресурстарды ұтымды пайдалану және қорғау.

📍 Экологиялық аймақтарға бөлу ландшафтты, климатты, топырақты, өсімдіктерді және суды ескереді

Нысандар.

⚠️ Оның мақсаты-жердің деградациясын болдырмау, табиғатты қорғау және тұрақтылықты қамтамасыз ету жер пайдалану.

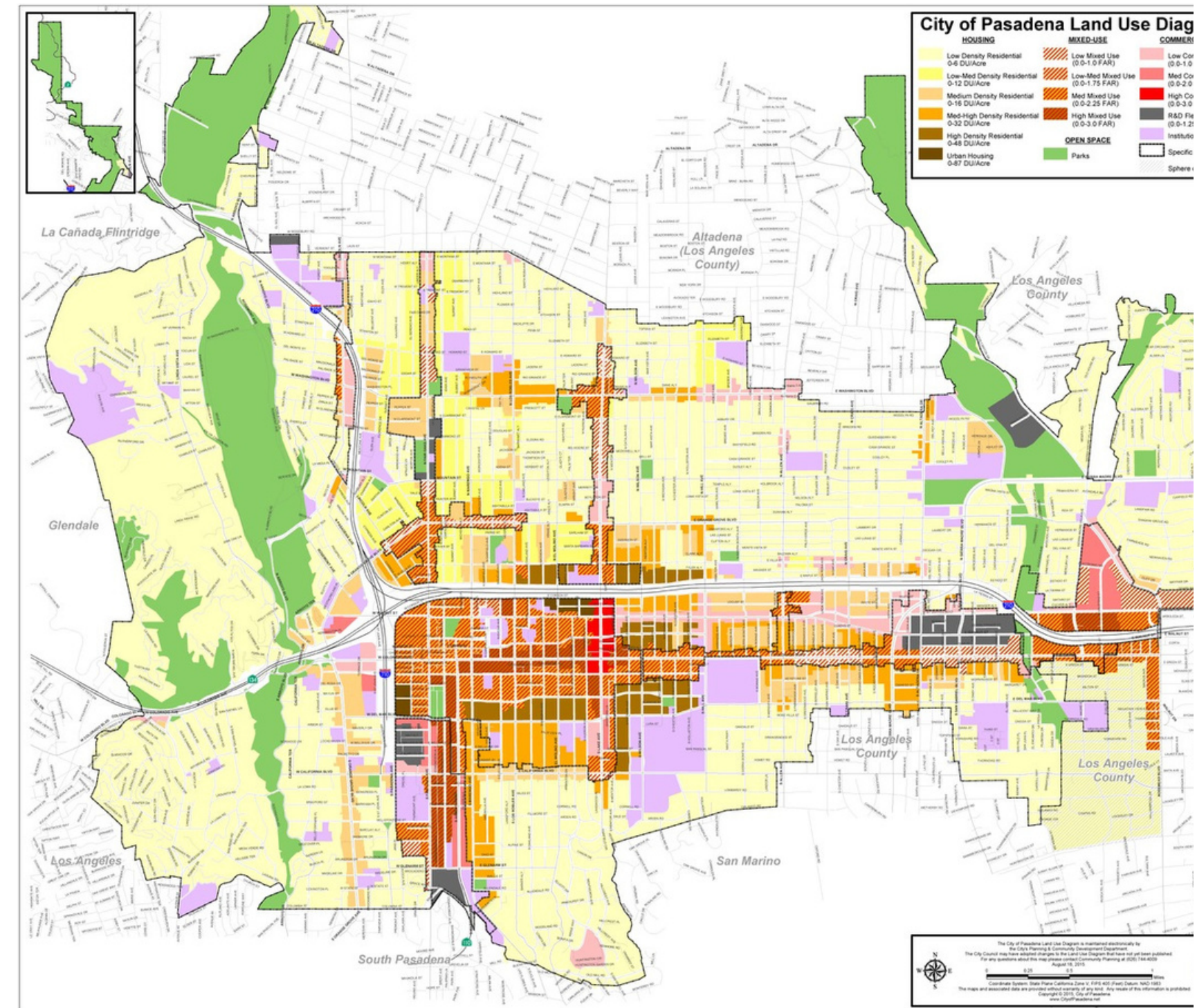
			Activity
Red, Green, Blue Values	Color*	LBCS Code	
RGB(255,255,0) RGBHex(FFFF00)		1000	Residential activities
RGB(255,0,0) RGBHex(FF0000)		2000	Shopping, business, or trade activities
RGB(160,32,240) RGBHex(A020F0)		3000	Industrial, manufacturing, and waste-related activities
RGB(0,0,255) RGBHex(0000FF)		4000	Social, institutional, or infrastructure-related activities
RGB(190,190,190) RGBHex(BEBEBE)		5000	Travel or movement activities
RGB(47,79,79) RGBHex(2F4F4F)		6000	Mass assembly of people
RGB(144,238,144) RGBHex(90EE90)		7000	Leisure activities
RGB(34,139,34) RGBHex(228B22)		8000	Natural resources-related activities
RGB(255,255,255) RGBHex(FFFFFF)		9000	No human activity or unclassifiable activity

*Specify the RGB (red, green, blue) values, instead of relying on color names, for consistent reproduction of colors on a printer, plotter, or computer screen. Using RGB values can sometimes avoid differences in how software and hardware render colors. Some colors, no matter what, differ how they look on screen from their printed version. Also, if you are reviewing this document on a computer screen, note that some software (web browsers, for example) limit the number of colors displayed. If your software can only accept hexadecimal values, as many GIS and plotting software do, then use the corresponding RGBHex value. For CMYK values and other color coding details, check the LBCS website.

Экономикалық аймақтарға бөлу

💰 Экономикалық аймақтарға бөлу мыналарды көрсетеді аумақтық еңбек бөлінісі және өңірлердің мамандануы. Оның көмегімен экономикалық аудандар мен шағын аудандар оңтайландырылған өндірісте жерді пайдалану.

➡ Бұл дамуды теңестіруге көмектеседі салалардың тиімділігін арттыру инфрақұрылым және инвестициялар.

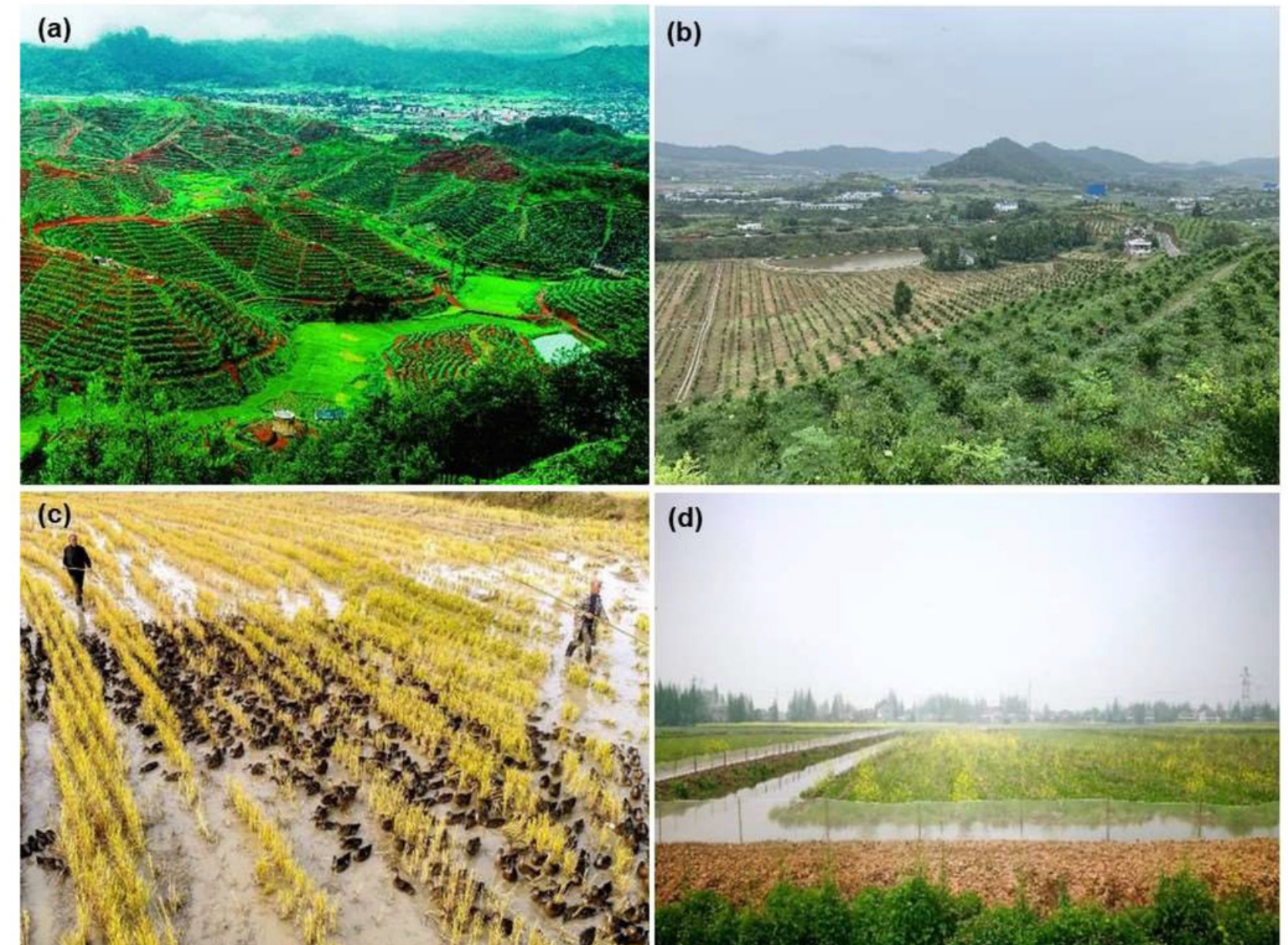

Табиғи аймақтарға бөлу

🌍 Табиғи аймақтарға бөлу табиғи жағдайларға — климатқа, жер бедеріне, топыраққа, өсімдіктерге және су ресурстарына негізделген.

📊 Ауыл шаруашылығында, географияда және экологияда қолданылады.

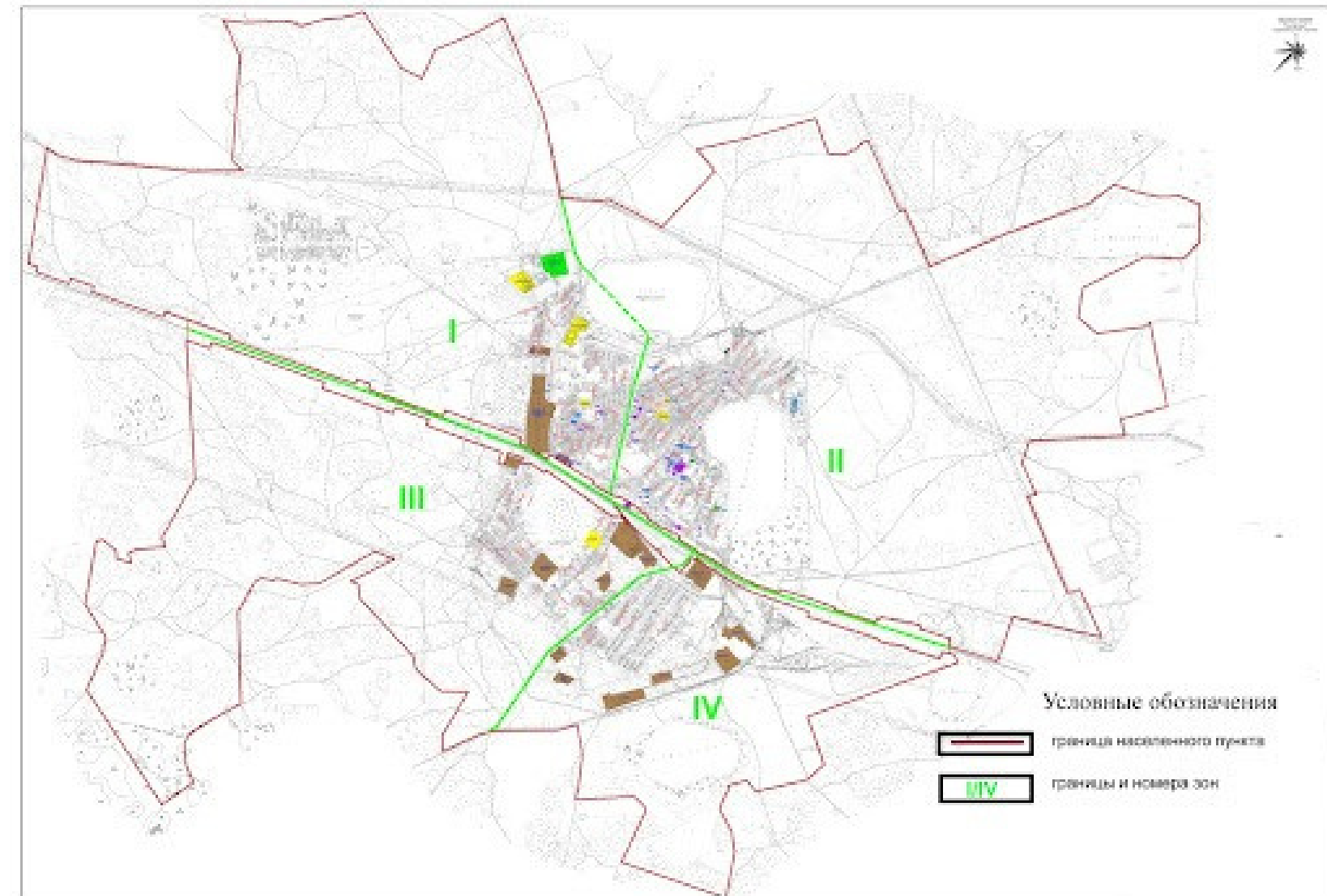
➡ Мақсат - табиғи ерекшеліктерді ескере отырып және экожүйелерді қорғау арқылы жерді пайдалануды оңтайландыру.

Әлеуметтік аймақтарға бөлу

👤 Демографиялық және әлеуметтік факторларды ескере отырып, аумақтарды бөлу:
халық тығыздығы, урбанизация деңгейі, жұмыспен қамту, әлеуметтік инфрақұрылым.

📊 Біркелкі емес даму проблемаларын анықтауға және өмір сүру жағдайларын жақсарту шараларын әзірлеуге мүмкіндік береді.

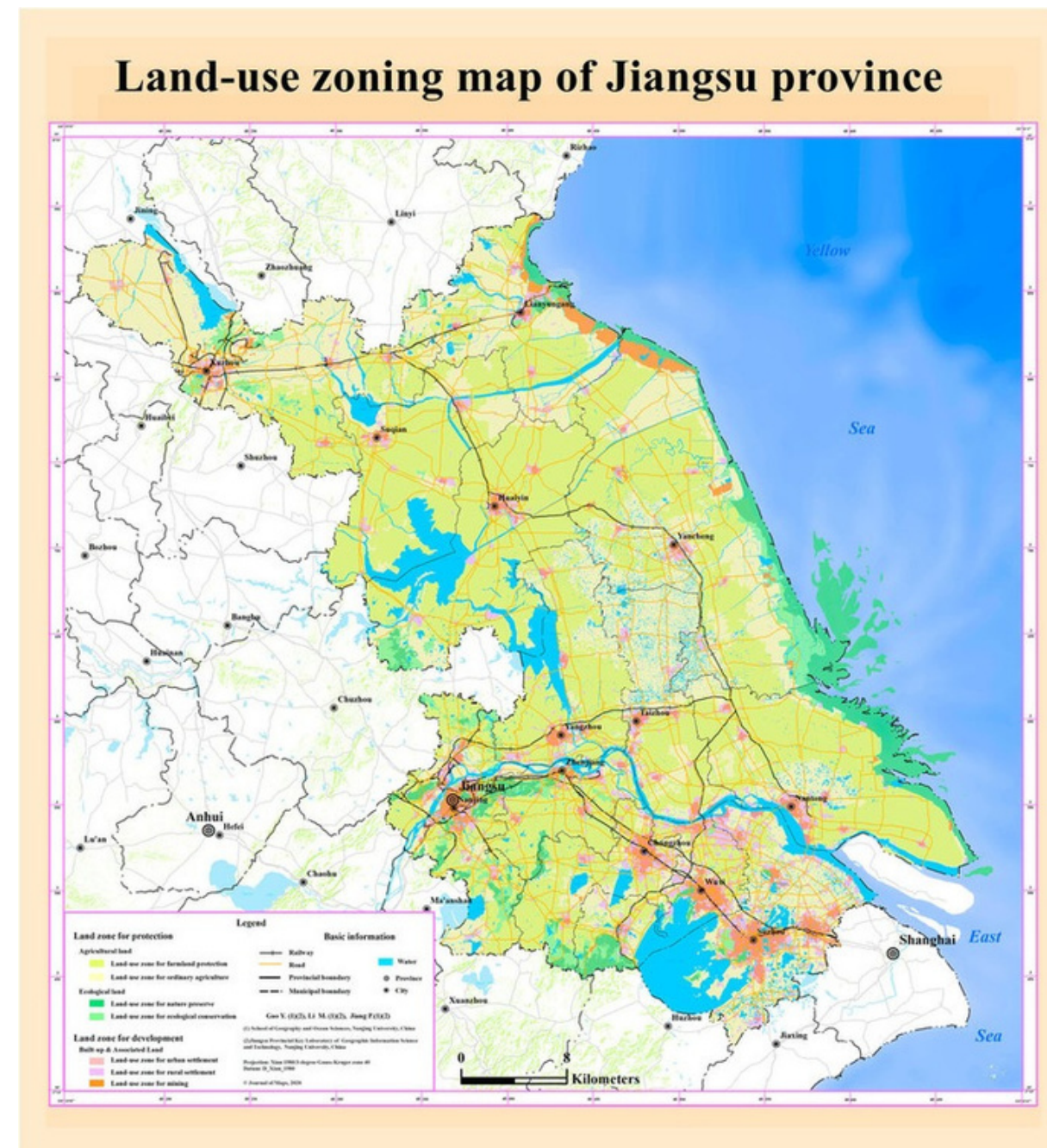

Заңды аймақтарға бөлу

⚖ Заңды аймақтарға бөлу - жер учаскелерінің құқықтық мәртебесін және оларды пайдалану режимдерін белгілеу.

🚫 Әртүрлі санаттағы (мемлекеттік, жекеменшік, қорғалатын) жерлердің шекараларын белгілеу үшін қолданылады.

📖 Жер туралы заңдар мен қала құрылысы ережелеріне негізделген.

Шектеулі аймақтарға бөлу

🚫 Бұл ерекше пайдалану шарттары бар аумақтардың белгіленуі.

📍 Мысалдар: санитарлық қорғау аймақтары, су қорғау жолақтары, электр желілерін қорғау аймақтары және табиғат қорықтары.

➡ Мақсат - халықты, инфрақұрылымды және табиғатты жағымсыз әсерлерден қорғау.

Функционалдық аймақтарға бөлу

 Аумақты функционалдық мақсат бойынша бөлу:

- тұрғын үй,
- өнеркәсіптік,
- ауыл шаруашылығы,
- рекреациялық,
- көлік.

 Экономика, халық және қоршаған орта мүдделері арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз етеді.

Қалалық аймақтарға бөлу

🏗️ Бұл қалалар мен елді мекендерді жобалаудың негізі болып табылады.

📋 Ол жерді рұқсат етілген пайдалануды, рұқсат етілген құрылысты және халық тығыздығын анықтайды.

➡ Бұл инфрақұрылым мен тіршілік ортасының үйлесімді дамуына мүмкіндік береді.

Жерді басқаруды аймақтарға бөлу

🌾 Ауыл шаруашылығында ауылдық жерлерді ұтымды ұйымдастыру үшін қолданылады.

📊 Табиғи және экономикалық жағдайларды ескеруге, шаруашылықтардың мамандануын және жерді бөлуді анықтауға мүмкіндік береді.

➡ Әрбір учаскені тиімді пайдалануды қамтамасыз етеді.

Халықаралық тәжірибе

🌐 Аймақтау бүкіл әлемде тұрақты жерді пайдалану үшін белсенді түрде қолданылады.

📁 Халықаралық ұйымдар (БҰҰ, ФАО, ЮНЕП) жерді қорғау бойынша ұсыныстар әзірлеуде.

⚙️ Еуропа және Азия елдерінде аймақтарға бөлу жер саясаты мен қоршаған ортаны қорғау заңнамасының бөлігі болып табылады.

Мемлекеттік жер ресурстары тізілімі

📋 Мемлекеттік тізілім жер деректерін жинауды, өңдеуді және сақтауды қамтамасыз етеді.

📈 Ол салық салу, кадастрлық бағалау, мониторинг және жоспарлау үшін қолданылады.

➡️ Елдің жер ресурстарын тиімді пайдалануды бақылауға мүмкіндік береді.

Кадастр жүйесі

🌐 Кадастр жүйесі құқықтарды тіркеуді, геодезияны, геодезиялық жұмыстарды және деректерді сақтауды біріктіреді.

📖 Ол транзакциялардың ашықтығын, меншік құқықтарын қорғауды және жер ресурстарын тиімді басқаруды қамтамасыз етеді.

⚙️ Заманауи кадастрлық жүйелер географиялық ақпараттық технологияларда (ГИС) жұмыс істейді.

Қорытынды

- ✓ Аймақтарға бөлу жер ресурстарын жоспарлау және ұтымды пайдаланудың негізгі құралы болып табылады.
- 🌿 Ол тұрақты дамуды, қоршаған ортаны қорғауды, жерді тиімді пайдалануды және әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз етуге ықпал етеді.
- 📍 Аймақтарға бөлусіз заманауи аумақтық басқару және дұрыс мемлекеттік жер саясатын әзірлеу мүмкін емес.

Бақылау сұрақтары:

1. Жерді басқару ұғымын түсіндіріңіз және оның жоспарлау процесімен байланысын сипаттаңыз.
2. Жер кадастрының жер ресурстарын басқарудағы рөлі қандай?
3. Жерді шоғырландыру және қайта бөлу ұғымдарын түсіндіріңіз.
4. Геоақпараттық жүйелердің (ГАЖ) жерді пайдалануды жоспарлаудағы рөлі қандай?

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Dale, P.F., McLaughlin, J.D. Land Administration. — Oxford: Oxford University Press, 2015.
2. Жолдасбекова, С.Т. Геоақпараттық жүйелер және жер кадастры. — Алматы: Қазақ университеті, 2020.
3. Қазақстан Республикасының Жер кодексі. — Астана: Әділет, 2021.
4. FAO. Land Consolidation and Land Management for Sustainable Agriculture. — Rome, 2022.
5. UNEP. Sustainable Soil Management and Land Use Planning. — Nairobi, 2021.